

Надруковано: Наукові праці Національного університету харчових технологій. Спец. випуск. Економічні науки. – К. НУХТ, 2005 – № 17.– С. 101-104.

<p>Левченко Ю.Г. аспірат НУХТ Аналіз інноваційної діяльності промислових підприємств м. Києва. Анотація. В статті проаналізовано стан інноваційної діяльності промислових підприємств міста Києва, зроблено кореляційний аналіз між факторами обсягу фінансування і кількістю спеціалістів, які виконують науково-технічні роботи за сумісництвом та обсягом виконаних робіт, виявлені проблеми та перешкоди здійснення інноваційної діяльності, запропоновані шляхи покращення інноваційного розвитку міста Києва. Ключові слова: інноваційна діяльність, інновації, промисловість, інтелектуальна власність, науково-технічна діяльність.</p>	<p>Левченко Ю.Г. аспірат НУХТ Анализ инновационной деятельности промышленных предприятий г. Киева. Аннотация. В статье проанализировано состояние инновационной деятельности промышленных предприятий города Киева, сделано корреляционный анализ между факторами объема финансирования и количеством специалистов, выполняющих научно-технические работы по совместительству и объемом выполненных работ, выявленные проблемы и препятствия осуществления инновационной деятельности, предложены пути улучшения инновационного развития Киева. Ключевые слова: инновационная деятельность, инновации, промышленность, интеллектуальная собственность, научно-техническая деятельность.</p>	<p>Levchenko J aspirate NUFT Analysis of innovative activity of industrial enterprises in Kyiv. Summary. In the article is analyzed of innovative activity of industrial enterprises of city of Kiev, the exposed problems and obstacles of realization of innovative activity, the offered ways of improvement of innovative development of city of Kiev. Key words: innovative activity, innovation, industry, intellectual own, scientific and technical activity.</p>
---	---	---

АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ М. КИЄВА

Анотація. В статті проаналізовано стан інноваційної діяльності промислових підприємств міста Києва, зроблено кореляційний аналіз між факторами обсягу фінансування і кількістю спеціалістів, які виконують науково-технічні роботи за сумісництвом та обсягом виконаних робіт, виявлені проблеми та перешкоди здійснення інноваційної діяльності, запропоновані шляхи покращення інноваційного розвитку міста Києва.

Summary. In the article is analyzed of innovative activity of industrial enterprises of city of Kiev, the exposed problems and obstacles of realization of innovative activity, the offered ways of improvement of innovative development of city of Kiev.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інновації, промисловість, інтелектуальна власність, науково-технічна діяльність.

Key words: innovative activity, innovation, industry, intellectual own, scientific and technical activity.

Вступ. Між економічними відносинами, що існують у процесі здійснення інноваційної діяльності, мірами їхнього господарського регулювання і самими інноваційними процесами в економіці існують складні взаємозв'язки. Це об'єктивно вимагає теоретичного аналізу сутності і тенденцій розвитку інноваційної діяльності. Відсутність таких досліджень є однією з причин неможливості сформувати раціональний механізм стимулювання інноваційної діяльності і відставання українського виробничого потенціалу від аналогічних потенціалів інших країн.

Актуальність дослідження даних питань зростає в зв'язку з тим, що українська економіка прагне до гідного й органічного входження у світове співтовариство. Подолання відставання практично у всіх галузях і виробництвах припускає посилення інноваційного характеру підприємницької діяльності, формування особливої інноваційної сфери.

Постановка проблеми. Проаналізувати сучасний стан інноваційної діяльності промислових підприємств міста Києва, показати основні тенденції розвитку, виявити проблеми та запропонувати можливі шляхи їх вирішення.

Результати дослідження. За даними проведеного обстеження в місті Києві у 2003 році інноваційною діяльністю займалися 161 підприємство (проти 78 у 2002 р.), або 33,3% від загальної кількості обстежених. Обстеження показало, що інновації найбільш активно в останні два роки впроваджувались на підприємствах колективної форми власності (87,0%) та державних підприємствах (11,8%). В той же час інноваційною діяльністю на підприємствах комунальної форми власності та власності міжнародних організацій займались всього по одному підприємству.

Таблиця 1. Кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації

	Підприємства, що								
	створювали та впроваджували нові засоби механізації, автоматизації виробництва			впроваджували нові технологічні процеси			освоювали виробництво нових видів продукції		
	2001	2002	2003	2001	2002	2003	2001	2002	2003
Усього	12	8	67	26	14	89	95	64	122
Колективна форма власності	8	5	57	17	8	77	76	55	108
Державна форма власності	3	3	8	9	6	12	18	9	13
Комунальна форма власності	1	-	-	-	-	-	1	-	-
Міжнародні організації	-	-	2	-	-	-	-	-	1
Обробна промисловість:									
Харчова промисловість	4	1	8	-	-	12	16	14	11
Легка промисловість	-	-	3	3	1	4	16	14	7
Виробництво деревини та виробів з деревини	1	-	6	1	-	5	2	-	6
Целюлозно-паперова промисловість; видавнича справа	-	-	2	3	1	3	7	2	2

Хімічна та нафто-хімічна промисловість	3	2	12	1	1	10	11	6	16
Виробництво інших неметалевих мінеральних виробів	-	1	6	1	1	7	5	2	9
Металургія та оброблення металу	-	-	2	-	-	4	4	2	8
Машинобудування	3	4	22	15	9	35	28	19	56
Інші види діяльності	1	-	6	2	1	9	6	5	7

Як і в попередні роки впровадження нових технологій переважало на великих підприємствах. Найбільш активно впроваджувались нові технології на підприємствах машинобудування, на які приходиться 40,4% загального обсягу, виробництво електричного та електронного устаткування – 17,4%, хімічної та нафтохімічної промисловості – 12,4%, харчової – 10,5%.

Таблиця 2. Основні показники інноваційної діяльності промислових підприємств м. Києва

	2001	2002	2003
Кількість промислових підприємств, що займалися інноваційною діяльністю	74	78	161
Кількість промислових підприємств, що відвантажили інноваційну продукцію*	50	55	152
з них за межі України	13	15	27
Середньоспискова чисельність штатних працівників облікового складу основної діяльності, осіб	64476	61779	157166
у тому числі спеціалістів, які виконували науково-технічні роботи	1446	1324	1774
Загальний обсяг фінансування технологічних інновацій, тис. грн. У тому числі:	109747,0	233933,4	283323,6
за рахунок власних коштів	88391,5	222615,1	225631,3
коштів державного бюджету	40,0	2224,0	5091,8
кредитів	20168,2	7947,3	50732,3
інших джерел	1060,6	1147,0	1868,2
Загальний обсяг відвантаженої продукції (робіт, послуг), тис. грн.*	8983371, 5	9800825,7	1201031 9,5
у тому числі інноваційної продукції	347931,4	440699,1	1085543,

			6
із неї за межі України	29468,7	612311,8	87376,7
Кількість підприємств, що придбали нові технології (технічні досягнень):			
в Україні	14	20	29
за межами України	5	5	11

* з 2003 року реалізована інноваційна продукція

За звітний 2003 рік 152 підприємства, або 31,1% від загальної кількості обстежених, реалізували інноваційну продукцію на суму 1085,5 млн. грн., що становить 9,0% від загального обсягу реалізованої промислової продукції. Майже 79% цих обсягів належить продукції що зазнала суттєвих технологічних змін протягом трьох останніх років, 18,0% - удосконалена протягом трьох останніх років. Із загального обсягу реалізованої продукції, за межі України відправлене інноваційної продукції на суму 87,4 млн. грн. (8,0%).

Загальний обсяг фінансування технологічних інновацій у 2003 році збільшився в порівнянні з минулим роком і становив 283,3 млн. грн. (2002 233,9 млн. грн.). Як і в минулі роки, основним джерелом фінансування залишаються власні кошти підприємств – 79,6% загального обсягу фінансування технологічних інновацій (2002 р. – 95,1%). В той же час майже в 6 разів збільшилось фінансування за рахунок кредитів, його частка становить - 17,9% (2002 рік - 3,4%), але фінансування за рахунок кредитів на пільгових умовах звітному році зменшилось з 18,9% до 7,1 відсотка.

Слід відмітити значне збільшення залучення державних коштів для фінансування інноваційної діяльності. Питома вага коштів Держбюджету склала 1,8% у загальному обсязі фінансування (2001 – 0,3%, 2002 р. – 1,0%). У звітному році, так як і в попередньому, вітчизняні та іноземні інвестори не вкладали свої кошти в розвиток інновацій, також не здійснювалось фінансування за рахунок місцевих бюджетів та позабюджетних фондів.

Таблиця 3. Розподіл загального обсягу витрат за напрямками інноваційної діяльності

	у фактичних цінах				у % до загального обсягу			
	поточні витрати		капітальні витрати		поточні витрати		капітальні витрати	
	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003
Усього	128104	155230	109786	128093	100,0	100,0	100,0	100,0
у тому числі за напрямками дослідження	8826	10904	-	38,5	6,9	7,0	-	45,2
придбання нових технологій	16506	6133,7	-	3446,2	12,8	6,0	-	4,7
технологічна підготовка виробництва	8930,5	18516	-	13283	7,0	11,9	-	22,0
придбання машин та обладнання	43108	25804	109786	111325	33,7	16,6	100,0	10,4
маркетинг, реклама	50421	69411	-	-	39,4	44,7	-	86,9
інші	312,4	24459	-	-	0,2	15,8	-	-

Витрати на проведення технологічних інновацій в 2003 році склали 2833 млн. грн., майже половина яких (48,4%) пішла на придбання машин та обладнання, на маркетинг і рекламу – 24,5 відсотки.

Стабільно низькими за останні два роки залишаються витрати на науково-дослідні та експериментальні роботи – 3,9% в 2003 році та 3,7% в 2002 проти 10,2% у 2001 році.

Маркетингові дослідження і реклама стають основними напрямками стратегії сучасного підприємництва і відіграють ключову роль в економічному процесі. Сума коштів, витрачених підприємствами у вказаному напрямку перевищує майже в 1,5 рази кошти, витрачені в минулому році і складає 6 млн. грн.

Майже третина (27,5%) загальних витрат припадає на підприємства харчової промисловості (з них 82,6% – виробництво напоїв), 28,9% – на хімічну промисловість (з них 94,5% – на фармацевтичне виробництво).

В 2003 році 45,4% загального обсягу інноваційних витрат використано на оплату послуг сторонніх організацій (у 2002 році – 65,3%).

В звітному році підприємствами міста було витрачено 59,4% коштів загального обсягу інноваційних витрат на виробництво продукції (продуктові інновації) та 40,6% коштів спрямованих на впровадження нових чи значно удосконалених методів виробництва (процесові інновації).

Значно збільшились асигнування коштів на дослідження і розробки 10,9 млн. грн., (в 2002 р. – 8,8 млн. грн.), з яких 90,4% – власні кошти підприємств, 24,1% – кошти державного бюджету, 4,6% – кошти інших джерел, кредитів – 0,2 відсотки.

Як і раніше інноваційну діяльність стримують великі витрати на нове введення, нестача власних коштів, високий економічний ризик, великі витрат; на нововведення та недостатня фінансова підтримка держави.

Таблиця 4. Основні показники науково-технічної діяльності по м. Києву

№ п/п	Основні показники науково-технічної діяльності по м. Києву	1995	2000	2001	2002	2003
1	Кількість організацій, що виконували науково-технічні роботи	305	375	378	364	364
2	Обсяг фінансування науково-технічних робіт (у фактичних цінах, млн. грн.)	195.3	722.8	954.7	1019	1361
3	Кількість спеціалістів, які виконують науково-технічні роботи, тис.	52.2	54.2	53.1	50.6	50.8
4	Кількість спеціалістів, які виконують науково-технічні роботи за сумісництвом, тис.	11	13.7	14.3	15	16.7
7	Внутрішні поточні витрати на виконання науково-технічних робіт, виконаних власними силами, млн. грн.	190.2	624.9	763.1	849.6	1074
8	Обсяг наукових та науково-технічних робіт за видами робіт, виконаними власними силами, млн. грн.	215.7	756.3	868.7	997	1326
9	Рентабельність виконаних науково-технічних робіт ((р.8 - р.2)/р.2) у %	10.45	4.63	-9.01	-2.16	-2.58

В результаті аналізу основних факторів науково-технічної діяльності було встановлено, що в інноваційній сфері практично всі показники мають позитивну тенденцію. Окрім кількості спеціалістів, які виконують науково-технічні роботи та показника рентабельності виконаних науково-технічних робіт.

Провівши кореляційний аналіз, було встановлено, що тіснота зв'язку між факторами обсягу фінансування і кількістю спеціалістів, які виконують науково-технічні роботи за сумісництвом та обсягом виконаних робіт, існує тісний кореляційний зв'язок (від 0,84 до 0,99). Цей факт надає підстав зробити висновок, що обсяг науково-технічних робіт тісно пов'язаний із розміром вкладених коштів і в основному виконується на сумісних засадах і, на жаль, постійні працівники мало залучаються для виконання таких робіт.

Таблиця 5. Основні показники діяльності підприємств і організацій по створенню і використанню об'єктів промислової власності

	1995	2001	2002	2003
Чисельність винахідників, авторів промислових зразків і раціоналізаторських пропозицій тис. чол.	2,7	3,8	3,6	4,4
Подано заявок на видачу охоронних документів:	550	1286	1592	2006
винаходи	516	1286	1509	1912
корисні моделі	12	-	44	39
промислові зразки	22	-	39	55
в тому числі: Держпатент України				
винаходи	462	1261	1490	1787
корисні моделі	11	15	42	38
промислові зразки	15	19	37	54
Патенти та відомства інших країн				
винаходи	54	19	19	125
корисні моделі	1	-	2	1
промислові зразки	7	-	2	1
Отримано охоронних документів				
винаходи	636	1685	1398	1727
корисні моделі	12	-	27	49
промислові зразки	37	-	27	44
Кількість використаних об'єктів промислової власності	467	673	977	1213
винаходи	441	616	911	1107
корисні моделі	4	8	15	23
промислові зразки	22	49	51	83

За 2003 рік у Держпатент України і патентні відомства інших країн подано 2006 заявок на видачу охоронних документів, це на 26,0% більше ніж у 2002 році та на 52,7% ніж у 2001. У порівнянні з минулими 2001, 2002 роками кількість поданих заявок на винаходи у патентні відомства інших країн збільшилась майже в 7 разів.

Розглядаючи дані про використання об'єктів промислової власності, слід зазначити, що використання винаходів, корисних моделей і промислових зразків

з кожним роком зростає. Так в 2003 році їх було використано 1213 проти 997 в 2002 та 673 в 2001 роках.

Аналіз стану ринку права на інтелектуальну власність показує, що у 2003 році було 89 діючих угод про передачу прав власності на об'єкти інтелектуальної власності (ОІВ) із яких 24 укладено у 2003 році; лише 7 ліцензійних угод (договір про передачу ОІВ) було укладено з метою придбання об'єктів інтелектуальної власності.

Проаналізувавши патентно-ліцензійну діяльність можна зробити висновок, що потрібна програма, яка комплексно вирішувала б питання інтелектуальної власності, наукових розробок та їх впровадження.

Висновки і шляхи вирішення проблем. На сьогодні темпи впровадження інноваційної політики недостатньо високі як хотілось би, як на державному, так і на регіональному рівні, що викликано часто формальним підходом керівництва підприємств до її впровадження.

Однією з проблем на шляху реалізації інноваційної політики в місті є відсутність ефективно діючої інноваційної інфраструктури (інноваційні центри, венчурні та інноваційні фонди,). У місті гальмується створення (відповідно до закону України «Про інноваційну діяльність») інноваційних науково-дослідних установ комунального рівня для здійснення фінансової підтримки інноваційних підприємств. Рішення сесії було прийнято ще у грудні 2002 року, та вже другий рік у бюджеті Києва кошти для створення фонду не заплановані. Необхідно вирішити питання комерціалізації науково-технічних розробок в наших інститутах й створити умови для становлення національної інноваційної системи.

Доцільно розробити державну програму організації технопарків та бізнес-інкубаторів, оскільки нинішні темпи їхнього створення та діяльності не відповідають сучасним вимогам. Відповідно до реальних можливостей на 2006 рік, варто запланувати функціонування не менше 20 технопарків (серед них декілька на галузевій основі та 2-3 спеціалізовані технопарки в Києві з вироблення програмного забезпечення).

Шляхи вирішення цих проблем знаходяться в площині вдосконалення системи оцінки інтелектуальної власності і створенні системи венчурного фінансування інноваційних проєктів. Для цього потрібно підготувати угоду про співпрацю з державним департаментом інтелектуальної власності. Крім того, для розвитку венчурного підприємництва Програма розвитку промисловості Києва на інноваційній основі повинна передбачати створення Центру інноваційного розвитку для управління інноваційними проєктами і активами пайових венчурних фондів. Одночасно, розвиток венчурного фінансування дозволить вирішити одне із основних завдань реструктуризації виробництва, тобто організацію наукоємного виробництва в місті.

Співпраця з науковими установами НАН України, галузевими інститутами повинна піднятися на більш якісний і вищий рівень. Нам необхідно спільно відпрацьовувати економічну модель інноваційного розвитку, звичайно і на рівні Київського мегаполісу, з урахуванням математичного моделювання. Потребує вдосконалення система статистичної звітності з інноваційної діяльності.

Список використаних літературних джерел

1. Закон України „Про інноваційну діяльність” від 4.07.2002 р.
2. Закон України „Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні” від 16.01.2003 № 433-IV.
3. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: Стат. зб. – К.: Держкомстат України, 2003.
4. Інноваційна діяльність міста Києва / Стат. зб./ ГУС. – К. 2003.
5. Інноваційний розвиток економіки та напрями його прискорення / За ред. В.П. Александрової: К.: ІЕП НАН України, 2002. – 77 с.